

ÚJ RAJ: MIRANDA JULY

Én, te, ő

POZSONYI JANKA

MIRANDA JULY BÁRMILYEN MÉDIUMBAN ALKOT, LEGFŐBB INSPIRÁCIÓJÁT MINDIG A SAJÁT VÁGYAI ÉS FÉLELMEI JELENTIK.

Az amerikai indie film 2000-es évek közepén kibontakozó hullámának egyik legizgalmasabb arcát elsősorban filmes munkái és elismerései tették szélesebb körben ismertté, de a pályát performanszművészként kezdte. Egyetemi tanulmányait megszakítva, huszonhárom évesen Kaliforniából Oregonba költözött, ahol egyszemélyes előadásokban élte ki a kreatív energiját. A 90-es években aktív tagja lett a helyi underground feminista punk közegnek, és a filmezéssel is ekkoriban kezdett el kísérle-

tezni. A kettő törvényszerűen hatni kezdett egymásra, így született meg az első filmművészeti projektje, a Joanie4Jackie, egy underground feminista filmrendező nőket összekötő levéllánc, amin a rendezők beküldték a munkáikat, majd a beérkezett filmekből készített válogatásokat visszakapták. Mire a projekt véget ért, több mint 200 film gyűlt össze és az utókor számára archiválták is őket.

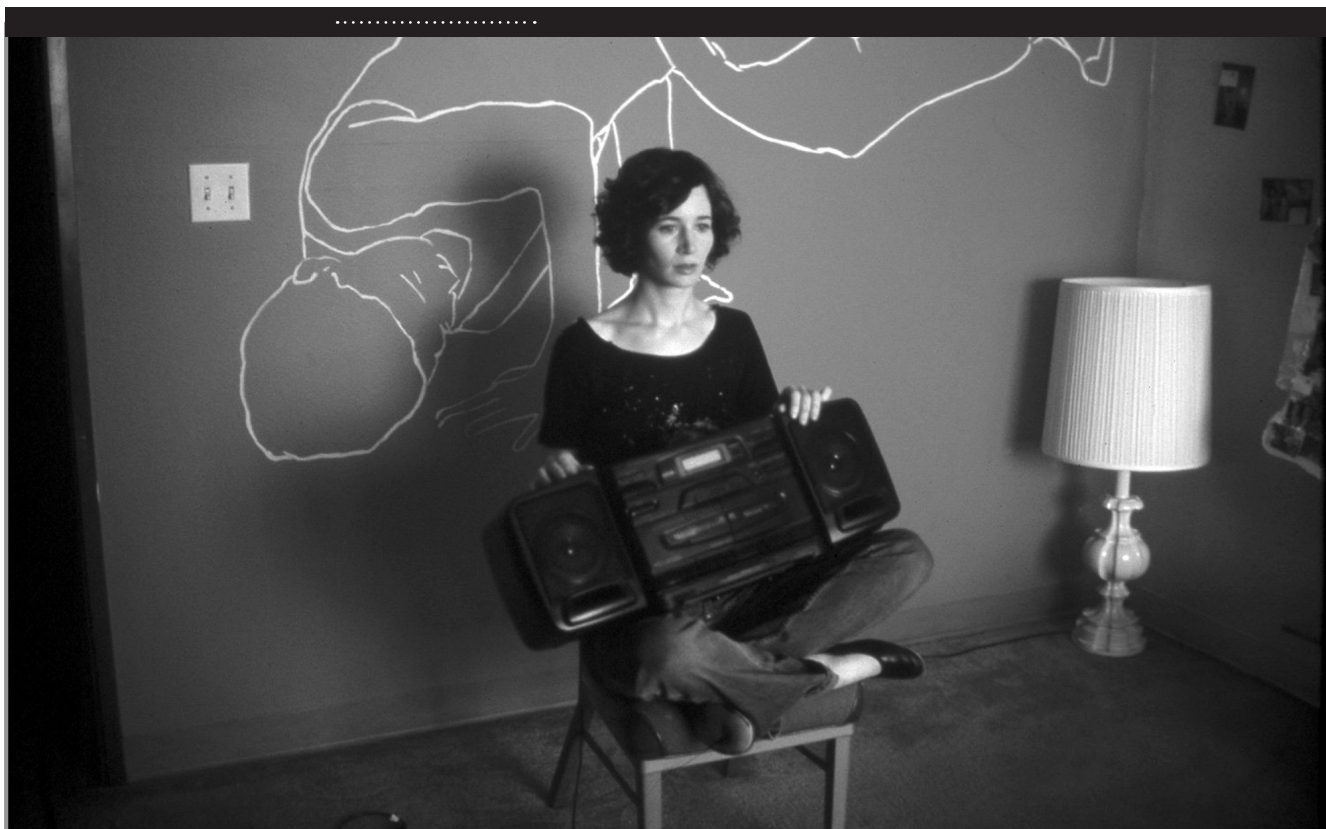
„Egyszerre személyes és univerzális”

(Miranda July:
Te meg én és minden ismerősünk
– Miranda July)

July elmondása szerint a Youtube előtti időkből ez volt az egyetlen lehetősége a női alkotóknak, hogy meg-

ismerjék egymás munkáit, és hogy tudják, nincsenek egyedül. Őt magát is a magány készítette a projekt elindítására, és végignézve a következő évtizedekben készített munkáit, az elhagyatottság és a kötődés keresése rendre visszatérő téma a művészetében. Rendszeresen merít a saját tudatalattijából, az álmaiból, a félelmeiből, de az általa megfestett érzelmek legalább annyira a mieink, mint amennyire az övéi, mondanivalója egyszerre személyes és univerzális.

Közel harminc év alatt több könyvet is írt (ezek között novellás- és interjúkötet és fikciós regény is van), három nagyjátékfilmet és számos rövidfilmet rendezett, zenélt, ruhát tervezett, rendszeresen kiállít és továbbra is lelkesen fordul a performatív művészetek felé, például gyakran készít magáról táncos videókat az Instagram oldalára – pont olyanokat, amelyek után *A jövő* című filmje hősnője vágyakozik. A saját művészi játszótérének használt applikációban 2019-ben (tehát még bőven azelőtt, hogy a koronavírus eredményeként elterjedt volna a képernyő-film műfaja) *Hazion* címen egy Facetime-on rögzített fiktív szerelmi történetet is megosztott, a főszerepben ő és Margaret Qualley táncos-

színész nő látható. Minden technológiai vívmányban új lehetőséget lát az önkifejezésre, Somebody néven egy applikációt is készített, ami két ember privát üzenetváltását nyitotta meg egy harmadik fél számára: az üzenetet nem az alany, hanem egy közelében lévő vadidegen kapja meg, aki személyesen adja át a címzettnek a szöveg tartalmát. Az emberi kapcsolatokat megbolygató online szociális hálóba a maga módján így helyezte vissza a személyes kontaktust.

July az internetet aktívan használó művész-generáció tagja, így az online elérhető gazdag archívumának köszönhetően majdhogynem a kezdetekig visszakövethető az út, amit kísérleti rendezőként bejárt. A 90-es években készített *Atlanta*, a *The Amateurist* és a *Nest of Tens* című rövidfilmjei a kontroll különböző arcai, a szexualitás és szülő-gyerek viszony témáit járják körül, melyek a nagyjátékfilmjeiben is gyakran visszatérnek. VHS szalagra majd később digitális videóra rögzített kisfilmjeinek többsége galériákban, összművészeti kiállítások darabjaként kelt életre, de különálló alkotásként is értelmezhetőek.

Első nagyjátékfilmjében a 2005-ös *Te meg én és minden ismerősünk*-ben az elsők között reagált az internet berobbanására, és miközben lenyűgözte őt ez a globális fenomén, a kártékony oldalaira, a digitális térben megélt szociális érintkezésekre, és az ezekből fakadó szorongásra is felhívta a figyelmet. Több szalon futó filmjének hősei mindannyian vágyanak a kötődésre, amit ebben az izolált világban egyre nehezebben tudnak elérni. A July által alakított Christine érzékeny és önbizalomhiányos videóművész (tiszta önéletrajzi utalás), aki egyelőre csak a fióknak forgatja az interaktív műalkotásokat, munkaidőben idős embereket szállít a kocsijával. Találkozása Richarddal, a feleségétől és két gyermekétől frissen elköltöző cipőbolti eladóval sorszerű, fokozatosan alakuló kapcsolatuk akár egy klasszikus romkom központi motívuma is lehetne, ha nem volna a műfajhoz képest szokatlanul őszinte és realista. Richardot lefoglalja a szakítás miatt kialakult új élethelyzete, próbál pozitív maradni és kapcsolatot teremteni a fiaival, de szorongó természete gyakran összeütközésbe kerül az optimizmusával – a nyitójelenetben, az elköltözése napján a ragaszkodása jeléül a gyerekei szeme láttára felgyújtja az egyik kezét.

A háttérben mozgó szereplők, így Richard két fia is megkapja a maga történetét: a hatéves kisfiú egy chatszobában, a gyermeki ártatlanság szűrőjén keresztül cyber-szexuális viszonyba kerül egy idegennel, míg a nagyobbik fiú két kortárs társaságában már személyesen tapasztalja meg az első orális élményeit. A két lány közben egy másik szalon tovább fessegeti a saját szexuális határait, a szomszéd kislány a jövőbeli gyermeke érkezésére készülődik, Christine egyetlen idős kuncsaftja pedig a későn megtalált szereleme halálától retteg.

Az író-rendező nagy erénye, hogy az összes szereplője felé képes empátiával fordulni, ezt a filmet egy olyan ember készítette, aki mindent és mindenkit képes szeretni és tisztelni maga körül. Ebben a világban nincsenek túl banális érzések vagy kérdések, amiket ne lehetne feltenni. A tinilányoknak perverz feliratokban üzengető, valójában a végtelenségig szorongó szomszéd és a chatablak túloldalán lévő magányos ismeretlen is megkapja July-tól a tiszteletet, senkit nem nevet ki vagy hagy cserben. A hétköznapi apróságai és az emberi érzelmek iránti törődés teszi őt különlegessé, a legelsettebb karakterekben is megtalálja a szépséget és a humort.

A *Te meg én és minden ismerősünk* Sundance-ben elnyerte a zsűri különdíját, Cannes-ban a Kritikusok hetének fődíját és a legjobb elsőfilmnek járó Camera d'Or-t is (a filmet 2020-ban a Criterion Collection is beválogatta a legnagyobbak közé). A hirtelen jött világsiker után automatikusan jött a halmazokba sorolás, July helyének beazonosítása az amerikai szerzői filmes palettán. A kritikusok által helyett kapott az *új érzékenység* képviselői (Wes Anderson, Spike Jonze, Charlie Kaufman), a *mumblecore* mozgalom legaktívabb tagjai (Joe Swanberg, Duplass testvérek, Andrew Bujalski, Lynn Shelton) és a kertvárosi perverzítő témájában szintén otthonosan mozgó, sötétebb humorú szerzői filmesek (Todd Solondz, Alexander Payne) között is. Az impozáns besorolások ellenére July meg se próbált felzárkózni a pályatársai munkatempójához, nem kezdett el halomra nagyjátékfilmeket készíteni, inkább tovább folytatta a multimediális képzőművészeti tevékenységeit. A film máig csak egy a sok felület közül, ahol kifejezi önmagát és a világról való gondolatait.

Következő nagyjátékfilmje, *A jövő írása* közben ment hozzá Mike Mills film-rendezőhöz, így életének ebben a szakaszában leginkább az elköteleződés, a jövővel való szembenézés és az ettől való félelmek foglalkoztatták. Ezekkel szembesül a 2011-ben bemutatott filmje két hőse, Sophie és Jason is (a főszerepet ismét saját magára osztotta, partnere Hamish Linklater), a bohém kis lakáson és internet-függőségen osztozó harmincas pár, akik egy cica örökbefogadására készülődnek. Az állandó felügyeletet és speciális ellátást igénylő állat – a történetet vissza-visszatérő narrátora – harminc nap múlva lehet az övék, Sophie és Jason pedig bepánikolva a hirtelen rájuk zúduló felelősségtől, a következő egy hónapot a privát álmaik beteljesítésével igyekeznek eltölteni. A profi táncos ambíciókat kergető lány felmond a munkahelyén és a Youtube-on készül elindítani egy videósorozatot, míg a fiú a laptop-hoz kötött munkáját hagyja ott, hogy egy házról házra járó környezetvédő mozgalom önkénteseit fákadjon el az embereknek. Az egzisztenciális nyomás alatt nem csak a valóságtól, hanem egymástól is egyre inkább kezdnek elszakadni és külön utakon keresik a megoldást a problémáikra.

A viszonylag hagyományosan induló párkapcsolati történet egy kreatív csavarral a pár felnőtte válásának félelmeit megfogalmazó drámai metaforává alakul át. July egy korábban megvalósított performanszának három elemét emelte át *A jövőbe*: a begipszelt lábú macskát, aki a saját tragikus sorsáról mesél, egy óriási pólót, ami önálló életre kel, és az idő megállítását, amit Jasonnak kell megtennie, mert fél, hogy a szereleme elhagyja őt. Ebben a szimbolikusan megállított időben és térben a telihold adja a leghasznosabb tanácsokat a fiúnak, a lány pedig hiába menekül el a felelősség elől, a földön lassan kúszó póló így is megtalálja őt, hogy egy közös táncban újra egyesüljenek. July a valóság felborításával ad át alapvető félelmeket, és ezzel a szívét-lelkét kitarja a nézője előtt – nem csak az elköteleződéssel kapcsolatos szorongásait, hanem a *Te meg én és minden ismerősünk* vonalát folytatva a művészetével való folyamatos küzdelmet is egyfajta terápiaként dolgozza fel *A jövő*-ben.

July *A jövő* forgatókönyvének írása közben is kisebb alkotói válságba került, ezért egy apróhirdetésekkel teli

újság lapozgatása közben, hirtelen ötletről vezérelve felkeresett néhányat az eladók közül, hogy a kínált tárgyai-
kon keresztül megpróbáljon velük kapcsolatot teremteni. Ebből az élményből született az *It Chooses You* című interjúkötet, melynek az egyik utolsó alanya egy idős bácsi volt, akinek a bölcsességei feloldozták a rendezőt az alkotói válság alól, és a forgatókönyv hiányzó darabkái is helyükre kerültek. Annyira megkedvelte őt, hogy az óriási műtűr-kollekciójával együtt a filmbe is belerakta őt. A bácsi még a bemutató előtt elhunyt.

Miranda July 2020-ban bemutatott, harmadik nagyjátékfilmje eddig az egyetlen, amiben nem osztott magára színészi szerepet, de a magány és a társadalom peremén élő emberek iránti érdeklődése továbbra is töretlen maradt. A *Kajillionaire*-ben az egymáshoz való kötődés újabb formáját egy kisfilmes szélhámos család dinamikáján keresztül mutatja be. Old Dolio (Evan Rachel Wood) és a szülei (Richard Jenkins és Debra Winger)

apró seftelésekből tartják fent a szerény kis életüket, csomagokat lopnak vagy hazugsággal kisebb összegeket csálnak ki másokból. Szigorú szülei gyerekkorától

kezdve szélhámosra nevelték a lányt, Old Dolio ebben a gyengéd érzelmektől mentes környezetben válik fiatal felnőtté, és meg van róla győződve, hogy nincs is szüksége másra a szülein és a korlátozott életükön kívül. Ezt a hármast borítja meg az egyik átverés közben hozzájuk csapódó fiatal lány, aki meglátja Old Dolio mélyen elnyomott egyéniségét, és életében először lehetőséget ad neki arra, hogy kiszakadjon a toxikus családi kötelékből és önmaga lehessen.

A *Kajillionaire* magában hordozza egy sajátos heist-film, egy családi dráma, egy szerelmi és egy megkésett felnőtté válás történet műfaji jegyeit, mindez a July-féle mágikus és humoros szűrőn át kerül új megvilágításba. Most is mély empátiával figyeli a szélhámos hősei sorsát, a gyerekekkel rettenetesen bánó szülők esendőségének és egyéni igazsá-

„Mágikus és humoros szűrőn át”

(Miranda July: *Kajillionaire* – Evan Rachel Wood)

gának is teret ad, mint aki tökéletesen tisztában van vele, milyen iszonyúan nehéz dolgot felnevelni, felnőttként pedig gyereket nevelni. Bevallása szerint nagy hatással volt rá az

anyaság, ez az első filmje, amit már szülőként írt, így anya és gyermeke bonyolult kapcsolatát épp úgy valódi tapasztalat előzte meg, mint a családi kötelékben felnövekedés nehézségeit.

A sztárokkal telepakolt, nagy forgalmazó által képviselt, a korábbiaknál nagyobb szabású filmjében is ugyanúgy a saját érzéseiből merített, színes egyénisége bármilyen műfajon és témán képes átvilágítani. A sikerek ellenére July sajátos stílusát rengeteg kritika éri: sokszínű művészi tevékenysége miatt sokan besorolhatatlannak, kiszámíthatatlanságát ellenszenvesnek, munkáit magamutogatónak gondolják, az érzelmességét pedig túlérzékenységgént interpretálják. Kritikusai épp azokat a vonásait hozzák fel ellene, amik a kortárs művészi közeg egyik legeredetibb karakterévé teszik őt. •